

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 21 juli 1914 kl. 12 m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, angående herr Lindhagens motion, nr 157, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ett målmedvetet och planmässigt arbete för jordfrågans lösning.

I motion inom andra kammaren, nr 157, har herr Lindhagen hemställt, att riksdagen ville anhålla om Kungl. Maj:ts intresserade övervägande, huruvida det ej är oundgängligt och i varje fall gagneligt, att nu omsider i arbetet på jordfrågans lösning lägges en ledande tanke och en ordnande hand på denna sak i sin helhet eller med andra ord att frågan målmedvetet och planmässigt föres fram såsom en bland de främsta på statsmakternas dagordning.

I motionens syfte hava instämt: herrar Nilsson i Tånga, Linders, Ericson i Funäsdalen, Nordström och Berg i Munkfors.

Som motto för ifrågavarande motion har motionären angett följande: »Sveriges främsta realpolitiska frågor äro den sociala frågan och fredsfrågan», varjämte han anförde: »Vid detta års första riksdag väcktes inom andra kammaren en motion, nr 239, om ett målmedvetet och planmässigt arbete för jordfrågans lösning. Denna framställning behandlade ämnet under särskilda kapitel med rubriker 'Uppvakandet i jordfrågan', 'Jordfrågans mångfald', 'Förslag till lösningar' och 'Enhet i mångfalden'.» Härjämte åberopar motionären motiveringen för nämnda motion, nr 239, vid 1914 års första riksdag. Beträffande denna särdeles utförliga motivering tillåter sig utskottet hänvisa till sistnämnda motion.

Utskottet, som ägnat förevarande motion en så ingående behandling det varit möjligt, har icke, trots villigt erkännande av de beaktans-

*Utskottets
yttrande.*

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 13 saml. 4 avd. 7 häft. (Nr 7.)

värda tankar motionären däri framburit, kunnat komma till någon annan ståndpunkt än den riksdagens andra kammare och dess fjärde tillfälliga utskott intogo år 1912 till en motion i enahanda syfte.

Utskottet delar till fullo motionärens uppfattning om önskvärdheten av enhetliga ledande grundsatser vid handläggningen av den mängd spörsmål, som falla under benämningen jordfrågan, men på de skäl motionären förebragt, har utskottet icke kunnat biträda yrkandet om en riksdagsskrivelse. Visserligen har motionären till den vid innevarande års första riksdag framburna motionen utarbetat en synnerligen omfattande motivering, som vittnar om varmaste intresse och kärlek för jordfrågans möjligast bästa lösning. Men några bärande förslag eller riktlinjer för det omfattande jordproblemets utredning och realiserande, vilka såsom samlande kunnat läggas till grund för ett tillstyrkande av motionärens framställning, har utskottet med allt erkännande av åtskilliga allmänna sanningar uti motionen icke funnit, lika litet som något kan anses ha inträffat, sedan frågan senast var före i riksdagen, vilket vore ägnat att bjuda utskottet att nu inta annan ståndpunkt än då skedde.

Oaktat sin reformiver och sin omfattande sakkunskap i ämnet röjer motionären själv en viss tvekan, när det gäller såväl motionens djupaste syftemål som vanskligheterna att nå detsamma. Han säger t. ex. på ett ställe: »Med hänsyn till de många intresse motsatserna i jordfrågan synes det vara tillfyllest och tillrådligast att i riksförsamlingen erinra allenast om det stora kaos, som äger rum, och om frånvaron av system i det hela samt låta regeringsmakten själv bestämma sina egna riktlinjer, vilket som sagt alltid måste komma att föra frågan framåt till något bättre». Och på ett annat ställe, efter en kortfattad redogörelse för bortåt ett trettiotal regeringskommittéer och kommissioner, som haft eller hava jordfrågan under handläggning, heter det: »Förestående uppräknig av de viktigaste regeringsinitiativen i jordfrågan lämnar en bild över, hur denna så småningom ånyo arbetar sig fram».

Då utskottet hyser den livliga förhoppningen att statsmakterna komma att ha blicken riktad på förefintliga missförhållanden beträffande även jordfrågan och att denna, allt eftersom de många olika detaljfrågorna bli utredda, kommer att läggas under enhetliga huvudprinciper — motionären själv framhåller vid talet om det allt mera vanliga tillkallandet av sakkunnige inom departementen, hurusom »detta förfaringssätt tydligen är en förelöpare till departementalreformen, enligt vilken hos departementschefen skall koncentreras möjlighet till enhetligare och

kraftigare ledning enligt regeringens avsikter» — och då utskottet därtill icke finner sig kunna föreslå några direktiv för en under nuvarande förhållanden mera målmedveten planläggning av arbetena på den omfattande jordfrågan, vilka utan att försena detaljfrågornas lösning bättre skulle tillgodose sammanhanget i det hela, anser utskottet sig icke kunna tillstyrka sådan framställning från riksdagens sida till Kungl. Maj:t, som motionären hemställer om.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att herr Lindhagens förevarande motion, nr 157, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 juli 1914.

På utskottets vägnar:

W. BÄCKSTRÖM.

I förevarande ärendes slutbehandling hava inom utskottet deltagit: herrar Bäckström, Leksell, Rosenqvist, Nilsson i Kristianstad, Molin i Dombäcksmark, Andersson i Resebo, Lindqvist i Kosta, Holm, Sandberg och Lindmark.

Reservation

av herr *Molin* i Dombäcksmark, som anført:

Motionären kräver i föreliggande framställning ett *regeringsprogram* i jordfrågan. Det är kontentan av hela motionen, vilket också med all önskvärd tydlighet framgår av följande passus i motionen:

»Med hänsyn till de många intresse motsatserna i jordfrågan synes det vara till fyllest och tillräddigast att i riksförsamlingen erinra allenast om det stora kaos, som äger rum och om frånvaron av system i det hela samt låta regeringsmakten själv bestämma sina egna nya riktlinjer, vilket, som sagt, alltid måste komma att föra frågan framåt till något bättre.»

Såsom skäl emot kravet på att ett regeringsprogram i jordfrågan uppgöres just nu har framställts, att åsikterna i ämnet äro så delade. Regeringar av olika partifärg komma att avlösa varandra, vadan kravet på ett regeringsprogram ej skulle ha någon verkan åtminstone att föra frågan framåt till en god lösning. Särskilt omöjligt anses kravet just nu, då en högerregering sitter i styret. Att begära ett jordprogram av en högerregering har ansetts ej kunna komma i fråga.

Häremot erinras, att olika partier och åsikter alltid skola finnas. Är det meningen att vänta, till dess det politiska livet inträtt i det tusenåriga rikets tidsperiod, lärer väl kravet på ett regeringsprogram i jordfrågan aldrig kunna framställas och jordfrågan aldrig bli ens tillnärmelsevis löst.

Lika hopplöst för jordfrågan är det också, om den skall skjutas undan och lagras, till dess något parti här i landet blir så starkt, att det utan hänsyn till andra meningsriktningar kan diktera jordfrågans lösning efter sitt eget fria skön.

För så vitt jag ej missuppfattat situationen, har räddhågans ande i denna fråga bemäktigat sig de olika partierna. Det ömsesidiga miss-troendet omöjliggör en opinionsyttring av så pass viktig och, som det borde vara, partilös art som denna, att regeringsmakten anmodas lägga en ledande tanke och en ordnande hand på jordfrågan i dess helhet. För min del må sägas ifrån, att jag till den grad frigjort mig från partipolitiska skrupler, att jag rent av — för övrigt av många skäl — skulle finna det önskvärt (vilket också sammanfaller med motionärens åskådning), att just en högerregering får och mottager uppdraget att bringa ordning och reda i jordfrågan. Frågan föres därigenom givetvis framåt. Det må sedan ankomma på de övriga partierna att i mån av krafter och sakskaäl föra fram sina idéer och låta dem ingå som tillsats i lösningen.

Det har vidare ansetts, att motionären ej givit några *riktlinjer* för hur Kungl. Maj:t skall lägga en ledande tanke och ordnande hand vid jordfrågans lösning. Är det då så alldeles nödvändigt, att riksdagen på förhand klavbinder Kungl. Maj:t genom instruktioner om hur Kungl. Maj:t skall förfara vid uppredandet av det kaos, vari jordfrågan för närvarande befinner sig, vilket kaos ingen, som gör anspråk på vederhäftighet, kan förneka? Jag vill framhålla, att bästa direktivet är, att Kungl. Maj:t har fria händer vid ordnandet av det stora planläggningsarbetet. Jag förmodar dock, att åstadkommandet av ett regeringsprogram i jordfrågan skall gå så till, att alla de redan företagna utredningarna i jordfrågan knyts tillsammans och bringas i harmoni med

varandra. Åt en kommitté av sakkunniga, *ju färre, dess bättre*, borde uppdragas att företaga en översiktsgranskning av utredningarna, att komplettera utredningsarbetet i förefintliga luckor, låta enhetliga principer genomlöpa det hela och följaktligen sörja för de avvikande principernas borttagande, där så finnes erforderligt.

Den behandling försvarsfrågan fått torde i viss mån kunna tjäna till mönster för huru jordfrågan bör behandlas. En utredning igångsattes om frågan i hela dess vidd. På utredningen grundas ett regeringsprogram, vilket i sin tur tvingar de partier, som ej hava regeringsansvar, att också skaffa sig ett i detalj formulerat program. Efter de erfarenheter, som erhållits om sättet för upprättandet av ett stort regeringsprogram i försvarsfrågan, bör det kunna låta sig göra att med säkrare grepp bringa ordning och reda i jordfrågan och andra stora frågor för resten. Det förutsattes då, att vederbörande regering skall låta sig angeläget vara att avskilja de metoder i fråga om utredningsarbetet, som under utredningen om försvarsfrågan visat sig vara mindre lämpliga, ja, t. o. m. skadliga och ägnade att fördröja och försumpa frågorna.

Något annat direktiv, om nu ens något direktiv alls är nödvändigt, torde i sakens intresse ej böra givas.

Såsom ytterligare skäl, varför motionen bör avslås, har framhållits, att ett bifall till motionens kläm ovillkorligen skulle innebära, att bifall även givits till varje mening, varje idé, ja, till varje bokstav i motionens motivering. Skulle utskottet alltså tillstyrka motionens kläm, vore därmed klart, har det antytts, att utskottet ställt sig solidariskt med motionärens egna privata funderingar om hur jordfrågan bör lösas. Intet argument kan vara oriktigare. Samma sak har också uttryckts så: Kommer en riksdagsskrivelse till stånd, måste det ske med motionen och dess motivering, med alla dess detaljer som bakgrund. Då motiveringen i dess helhet eller någon mer eller mindre väsentlig del icke kan gillas, måste skrivelseförslaget avslås. Gentemot detta skäl, som liksom de flesta andra, som här beröras, visserligen ej angivits i utskottets utlåtande, men som dock finnes bakom detsamma i osynlig måtto, invändes, att utskottet, i händelse motionen tillstyrkts, givetvis ej kunnat tillvitas för annat, än vad utskottet sagt i *sin egen* motivering för ett tillstyrkande av motionen. Det är, tycker jag, ledsamt att nödgas reservationsvis söka fastslå så enkla och självklara saker.

Ett annat argument för avslag å motionen är, att andra kammaren redan 1912 för sin del avslagit en liknande motion. Mot detta argument, som ovillkorligen måste draga med sig vådliga konsekvenser i

riksdagsarbetet, tillåter jag mig inlägga min bestämda gensaga. Utskottet har vid ett föregående tillfälle denra riksdag öppet tillämpat principen, att vid avgivande av utlåtande avseende endast bör fästas vid vad andra kammaren och riksdagen tycker och tänker med fullständigt underordnande av utskottets egna åsikter. Jag tror, att det ligger en stor fara för vårt parlamentariska liv, om dylika principer skola opåttalt få innästla sig i utskottsarbetet. Då ett utskott erhållit uppdrag att avgiva utlåtande i en fråga, skall utskottet naturligtvis föra sin egen på sakskäl grundade mening till togs, ingen annan. Om, för att nu taga ett drastiskt exempel, riksdagen aldrig så många gånger förklarar, att $2 \times 2 = 5$, bör väl i all rimlighets namn utskottet inte därför också vara förpliktat att förklara detsamma, då utskottet väl vet, att $2 \times 2 = 4$.

Utskottet ger motionären erkännande för mångt och mycket av vad han sagt i sin motivering. Det hade varit mig kärt att få veta vilka tankar i motiveringen, som utskottet *gillar* och *icke gillar*. Utlåtandet lämnar därom icke den ringaste antydning. Då utskottet varit i den sällsamt lyckliga omständigheten att på sig ha nära nog obegränsad tid att behandla motionen, hade utskottet enligt min mening bort vaska ut alla de guldkorn, som inom utskottet allmänt erkänts vara till finnandes i motionen.

För egen del har motionären framfört en mångfald anvisningar under framställningens fyra huvudkapitel, kallade: Uppvaknandet i jordfrågan, jordfrågans mångfald, förslag till »lösningar» och enhet i mångfald. I sista kapitlet under rubrikerna »några riktlinjer» förekomma några ideologiska riktlinjer, som enligt motionärens mening borde få bli den ledande tanken vid jordfrågans lösning. Motionären erkänner själv, huru avlägset realiserandet av dessa tankar och riktlinjer är, ja, han säger till och med, att kommande erfarenheter kanske skola oavlatligt bekräfta påståendet, att »föreställningen att någonting, som ens i någon mån påminner om det s. k. tusenåriga riket, aldrig skall komma till stånd.»

För min del må sägas ifrån, att motionärens riktlinjer, vars genomförande ej ens motionären tror på och som han icke heller tror eller hoppas på att få statsmakterna att nu eller någonsin acceptera, ingalunda vidskepligt avskräckt mig från att, detta allt oaktat, giva motionärens slutyrkande min tillstyrkan.

Förutom till det socialdemokratiska jordprogrammet, vilket enligt mitt förmenande dock framför allt lider av bristande homogenitet i principer, men varur likväl mycket gott kunde avvinnas vid jordfrågans

lösning, tillåter jag mig hänvisa till »Modern jordpolitik. Förslag till ett frisinnat jordreformprogram av Adolf Åström» (Stockholm, Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner 1914.) Pris 2 kronor. Det program, som i denna bok formulerats, torde få anses som ett av de mest beaktansvärda uppslag till jordprogram, som hittills framkommit. Ehuru jag för min del i ett och annat avseende (exempelvis införande av större kooperativa jordbruk för sädesodling) ställer mig undrande och spörjande om möjligheten och lämpligheten av det föreslagna, innehåller programmet dock så mycket annat gott, att det vore väl värt att läggas till grund för ett regeringsprogram i jordfrågan.

En kort sammanfattning av programmets innehåll hade här varit på sin plats, men det må ursäktas en reservant, som givit sig in på ett så vittomfattande ämne och som ej, liksom utskottet, till sitt förfogande har sekreterare, att sammanfattningen förbigås. Att belasta riksdagstrycket med den 138 sidor digra volymen har jag ej heller ansett lämpligt.

(Däremot skulle jag önskat, att själva motionen vidhäftats utskottets utlåtande. Då tryckeriexpeditionen upplyst, att 232 exemplar av motionen finnas kvar och något hinder ej skulle möta att vidhäfta motionen till betänkandet, därest utskottet så ville, har jag inom utskottet yrkat, att motionen måtte vidhäftas, vilket yrkande från utskottets sida dock mötts med kompakt motstånd).

På angivna skäl och med tillkännagivande, att jag i denna fråga varken erhållit, mottagit eller begärt något direktiv för mitt uppträdande från något håll, yrkas,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville anhålla om Kungl. Maj:ts intresserade övervägande, huruvida det ej är oundgängligt och i varje fall gagneligt, att nu omsider i arbetet på jordfrågans lösning lägges en ledande tanke och en ordnande hand på denna sak i sin helhet, eller med andra ord att frågan, målmedvetet och planmässigt, föres fram såsom en bland de främsta på statsmakternas dagordning.
